

Composing with Wolfgang

Het creatieproject *Composing with Wolfgang* vertrekt vanuit Mozartfragmenten en kan zo als een postmoderne hulde aan Mozart worden beschouwd. Naast de meer dan 600 afgewerkte composities werden er van Mozart honderden schetsen en onafgewerkte fragmenten gepubliceerd. Vooral de schetsen met slechts enkele maten of stemmen zijn interessant omdat ze ons een beeld geven van Mozarts compositorische werkwijze die veel weg had van een 'invul oefening'. Deze fragmenten worden vanzelfsprekend nooit uitgevoerd. Wel worden sommige schetsen af en toe vervolledigd in Mozartstijl, iets waaraan we ons in dit Mozart jaar zeker kunnen verwachten. Dit vervolledigen vergt ongetwijfeld degelijk vakmanschap en heel wat inzicht in Mozarts muziek, maar is enkel interessant als een mogelijke reconstructie van een historische mogelijkheid die echter nooit zoals die reconstructie had kunnen bestaan.

Het idee enkele Mozartfragmenten niet als bouwstenen maar veelmeer als intact gebleven elementen te gebruiken in een hedendaags werk is niet enkel typisch postmodern maar vooral veel interessanter. Het is een uitdaging met heel wat risico's. Elementen uit het verleden integreren in een nieuw werk zonder iets aan die elementen te veranderen (althans in principe) en dit zodanig dat zowel het nieuwe compositorische materiaal als het nieuwe werk in zijn totaliteit getuigen van de eigen compositorische visie en stijl is een bijzonder boeiende opgave. Het resultaat hoeft niet per se postmodern te zijn maar is een persoonlijke oplossing voor het conflict tussen 'dankzij'

de historische fragmenten en 'ondanks' die fragmenten...

Zeven Vlaamse toondichters grepen de kans hun talenten en vindingrijkheid in te zetten voor dit weinig evidente project, zeker omdat er een aantal beperkingen (bezetting, duur...) waren. Na het doornemen van de nieuwe partituren ben ik er des te meer van overtuigd (zonder gezonde twijfel uit te sluiten) dat vanuit beperkingen een enorme diversiteit en interessante creativiteit kan ontstaan.

Johan Huys

Uit een brief van Johan Huys aan Stefan Van Eycken:

'Het is de bedoeling dat iedereen verschillende fragmenten kiest, maar mocht er eenzelfde tussenzitten dan kan dat en is het toevallig. De bezetting is vrij, gaande van pianosolo tot kwintetbezetting (+ eventueel beperkt slagwerk). Het mag dezelfde of een andere bezetting zijn dan die van het fragment. Het is wel de bedoeling dat de gebruikte fragmenten integraal in de compositie voorkomen, enkel wat de 'tekst' betreft, niet de bezetting, alhoewel dat ook kan.'

De creaties

Frank Agsteribbe

Frank Agsteribbe schreef wellicht het meest postmoderne van de zeven opdrachtwerken. Franks compositorische vindingrijkheid is niet gebaseerd op het gebruik van spectralisme, noch van extended techniques, maar blijft een beroep doen op de onuitputtelijke bron van de klassieke toonspraak. Piamozart is geschreven voor pianokwartet, bedoeld voor een uitvoering op historische instrumenten (moderne kan ook), en bestaat uit drie in elkaar overlopende bewegingen. Het eerste deel (Adagio molto recitativo) is geconcipteerd in een vrije fantasie stijl. Het tweede deel (Allegretto) begint met het onveranderde Fragment einer Fuge in F, K.Anh. 33+40 (383b) van Mozart. Dit fugafragment transformeert zich geleidelijk aan tot een wals en na een rustiger coda (più Adagio) begint het derde deel (Allegro con fuoco) dat gebaseerd is op het Fragment einer Divertimento-Satzes in F, K.Anh. 108 (522a). Dit is het meest 'Mozartiaanse' deel: een briljant rondo met de nodige knipoogjes!

Luc Brewaeys

Luc Brewaeys kan zijn voorkeur voor spectrale muziek en zijn liefde voor de ruisklanken van Lachenmann niet verdoezelen. Toch koos hij voor Mozart's Ghosts twee strenge fugafragmenten, ze zijn namelijk atypisch voor Mozart (Luc houdt niet bijzonder veel van Mozart) en deze fuga's zijn niet voor een welbepaald instrumentarium bedoeld. Luc Brewaeys kon het niet laten de gebruikte fragmenten toch enigszins te wijzigen. Het Fragment einer Fuge in G, K.Anh. 41 (375g) werd getransponeerd naar fa en in mineur gezet. De Fragmenten einer

Fuge in e (K. doest) werden in hun originele vorm gebruikt en de ontbrekende stemmen werden door Luc (die nooit een eindexamen contrapunt en fuga behaalde) volgens de regels der kunst (!) ingevuld. Uit een brief die hij me schreef op 17 april citeer ik: 'Het stuk eindigt vlak voor de finale 'd' – een beetje 'suspendu', alsof het zo nog een tijdje kon doorgaan... Nog één hint om de analyse te vergemakkelijken: ik heb (ditmaal heel bewust) al mijn 'eigen muziek' – al dan niet met elementen uit de Fuga in G, getransformeerd naar f – in 3/4 geschreven, dus alle maten in 4/4 zijn in mindere of meerdere mate gebaseerd op de Fuga in e. Ik heb al met al hard gewerkt op dit stuk; ik denk dat ik ondanks de vele (en hopelijk goed gerealiseerde) 'tonale toestanden' toch een echt 'Brewaeys-stuk' heb gecomponeerd en ook de 'confrontatie' met Mozart zo 'smooth' mogelijk heb kunnen maken.'

Claude Coppens

Voor Claude Coppens (die wél van Mozart houdt, zonder hem te adoreren) is het verplichte gebruik van Mozartfragmenten niet alleen een uitdaging maar vooral een nieuwe, welkome gelegenheid om ons (veilig?) te leiden doorheen een labyrint van citaten, historische gebeurtenissen, ideologieën en stijlen. Verbazingwekkend hoe hij uit deze ogenschijnlijk chaotische diversiteit toch een typisch 'Coppiaanse' klankwereld weet te distilleren. Het werk met de ietwat vreemde titel *Spam@deus, or Mozart Online (KV Canem 9/11... ein Muzikalischer Spass?...)* is gebaseerd op het strijkwartetfragment K.Anh. 74 (587a). De kwartetbezetting wordt uitgebreid

met een heldentenor die reclameboodschappen debiteert, gevonden door het woord FREE in te tikken op de website van Microsoft (MSN: Mozart Sempre Nuoceto...). Claude – die Mozart beschouwt als een aanklager van de zeden van het Ancien Régime en als 'een halve grapjas-popartiest avant-la-lettre' – koos uiteraard met opzet een fragment uit 1789 (de Franse Revolutie), wat hem de gelegenheid bood er *Der Sieg vom Helden Koburg K.507* en een stuk Belgische geschiedenis bij te betrekken. Het Concertgebouw wordt nog volgende raad gegeven: 'Present the Bill to Mozart, and the Gates of Heaven shall be open.'

Frank Nuyts

Frank Nuyts wordt door velen bestempeld als een cross-overcomponist. Wellicht ziet hij zichzelf ook zo, al ervaar ik Franks muziek eerder als een 'cross-over' van de leuke, optimistische Frank met de eerder filosofische en diepzinnige (zwartgallige?) Frank. Frank drukt het zelf uit als 'een ogenschijnlijke lichtheid die je ongemerkt naar diepere gedachten voert.'

Rats and Rabbits werd gecomponeerd voor fluit (piccolo), klarinet, viool, altviool, cello en slagwerk (vooral vibrafoon) en gebruikt als basis een fragment van een onafgewerkt klarinetkwintet en de aanzet (enkele maten) van een kwintet met glasharmonica. Franks gêne ten aanzien van Mozart verdween meteen toen hij besloot te geloven dat Mozart dit materiaal niet had afgewerkt omdat het té Mozartaans was. En wat bleek: Mozarts melodieën bleken zich wonderwel aan te passen aan de ontwerptingsmechanismen van Frank Nuyts.

Rats and Rabbits is opgedragen aan Fred Brouwers – hopelijk zonder bijbedoelingen – en is een werkje geworden 'even dertel als een stout visje in halftroebel water, splashy and slick.' En nog: 'Draai even een paar letters in Mozarts naam om: je krijgt zowaar ratz. Niets menselijks was Amadeus dus vreemd.'

Stefan Van Eycken

Stefan Van Eycken had tijdens het compositieproces vaak de indruk dat hij niet echt 'zijn muziek' aan het schrijven was. De verplichting om de gekozen fragmenten niet te 'deconstrueren' maakte het hem niet bepaald gemakkelijk. De eerder filosofisch ingestelde Stefan vertrekt van het Fragment *eines ersten Satzes zu einem Quartett in e* maar is vooral geïnteresseerd in een meditatie (misschien zit zijn verblijf in Japan daar voor iets tussen) over het feit dat 'dode componisten er door de herdenkingen in zekere zin nog altijd zijn.' De titel *Revenant* verwijst naar Jacques Derrida – de vader van de deconstructie – die het heeft over 'a spirit that keeps coming back' en 'this non-present present, this being-there of an absent'. Het bijzondere van Stefans werk zit 'm onder meer in het gebruik van twee ensembles: een met een historisch instrumentarium (traverso, hobo, viool, cello en pianoforte) gestemd op A = 430 Hz, en een met moderne instrumenten (fluit, hobo, viool, cello en piano) gestemd op A = 440 Hz. Op die manier wordt er niet alleen een spannende confronterende dynamiek tot stand gebracht maar 'worden ook de abstracties die we verleden en heden plegen te noemen, expliciet gemaakt.'

Annelies Van Parys

De geest van Mozart is eveneens aanwezig in het werk van Annelies Van Parys. Weinig uitnodigend tot filosofische beschouwingen deze keer, maar eerder als een relativiserende inspiratiebron voor de eigen compositorische taal en wellicht ook de werkwijze. *L'esprit Mozart* vertrekt van het fragment *K.Anh. 51 (501a)* voor viool, cello en klavier. Deze klassieke triobezetting werd behouden. De compositie bestaat uit drie in elkaar overlopende delen en begint met het gekozen fragment dat als het ware blijft hangen maar dan toch verdergaat in een hedendaagse toonspraak. Het tweede deel, een langzame beweging, maakt geen gebruik van Mozartfragmenten of citaten die eveneens schaars en hoogst onduidelijk aanwezig zijn in het frisse en pittige laatste deel, geconcipieerd in de geest van een klassiek Mozartrondo. Geen pastische van Mozart, geen 'pomo' à la Frank Agsteribbe, geen Lachenmann (al schuwt Annelies het gebruik van boventonen niet), maar een hoogstpersoonlijke, bijna in tegenspraak met zichzelf, 'neo-Van Parys'-benadering van Mozartmateriaal.

Petra Vermote

Petra Vermote is een fervent operaliefhebster. Haar compositorische bijdrage *Footnote to Mz* bestaat uit een aantal 'hoofdstukjes' of eigenlijk 'strofes'. Boven ieder zogenaamd hoofdstukje wordt een karakter uit een van Mozarts opera's vermeld. De 'herkenbaarheid' met betrekking tot Mozart is in het begin van ieder deeltje vrij duidelijk, maar gaandeweg worden uit die citaten eigen, minder tonale modi

gekneet waaraan het vervolg van het deeltje wordt opgehangen, waardoor in ieder hoofdstukje al snel een soort vervreemding optreedt en Petra Vermote haar eigen kanttekening bij het betreffende operapersonage maakt. *Footnote to Mz* werd geschreven voor strijkkwartet en klarinet/basklarinet en heeft als oorsprong twee Mozartfragmenten: het *Allegro in B zu einem Quintett für Klarinette, zwei Violinen, Viola und Violoncello K.Anh. 91*, en de aanzet van een *Fuge in d*. Dit voetnoot-operaatje van Petra Vermote staat wellicht symbool voor het project *Composing with Wolfgang*, dat slechts als een soort voetnoot bij een prestigieus festival is bedoeld. Maar... soms staat het allerbelangrijkste in een voetnoot...!

Johan Huys (naar teksten van de componisten)